

מעדיב

8 תצ 1988

ד"ר חיים משגב

חוקה אינה תרופת פלא

מאות אלפי השקלים שמור ציא מדי חודש בחודשו הורר עד הציבורי למען חוקה בישראל, שמאחוריו מסתתרים, בלי ספק, כמה "גבירי רים" - וגם, על-פי השמועה, "גבירה" אחת - ניראיה, לפחות לכאורה, כזרית כסף למען מטרה שאין בה כמעט כל משק.

אם מטרת הוועד הציבורי - מושג מעורפל למדי, שלעתים קרובות מקפל בחובו מגלומניה של שניים-שלושה אנשים - היא שינוי שיטת הבחירות ובחירה ישירה של ראש-הממשלה, טסח ארה"ב, או שינוי זאת במפורש. אבל אז צריך גם להסביר לעם, ששינוי כזה אינו צפון בכי רח פתרון של ממש לבעיותיה הקיומיות של ישראל. צריך גם להיות ברור, שראש-הממשלה שייבחר בצורה כזאת איננו יכול לכפות פתרון על כמחצית האוכלוסייה שלא בחרה בו.

אם, לעומת זאת, הכוונה היא להילחם בעוללות של יסורים, שמחן סובל כל אזרח, גם במדינה שיש בה חוקה, או למנוע בעד חברי-כנסת מלנהוג בקופה הציבורית בביתן שלהם, או לא בחוקה פורמלית הפתרון.

חוקה היא בסך-הכל מיסמך הצהרת כוונות של מייסדי המדינה. לישראל, כמו כן זה, יש חוקה. ההכרזה על הקמתה של מדינת ישראל היא פשוט מיסמך נפלא. לא הייתי משנה בו, כיום, אמיליה אחת. בכל חוקי היסוד שתוקפה הכנסת מאז ועד היום ובפסקי-הדין של בית-המשפט הגבוה, ון יש ביטוי מוחשי ביותר ל"אנא מאמין" של מי שהכריז על הקמת מדינת ישראל בארץ-ישראל.

אז מדוע סבור הוועד הציבורי של ישראל צריכה דווקא חוקה פורמלית? מה יועד במיסמך מטריאלי, וטסח הכרזת העצמאות שלט, שיש בו הכל ככלו גם באנגליה? חוקה פורמלית, ברוסיה, לעומת זאת, יש חוקה כזו. היא לא הפריעה לשלטון שם לשלח סיליונים אל מוחם במחמת עבודה בסוביר, או להוציא להורג סופרים ואנשי רוח יהודיים.

הפתרון, בדרך כלל, הוא לא ביצירת חוקה פורמלית, שיש לה מעמד מיוחד על פני חוקים רגילים. איראנשו לכפות אימק או ויסוק עצמי - מרכיבים שצריכים להירוח או פנימיים למי שנבחר לעמוד ליד הגה השלטון - על כאלה שרואים בעצם ישיבי תם בבית המחוקקים אמצעי בדוק להבטיחת המיסודות הכלכליים של המפלגה שמ

טעמה נבחרו. ככלות הכל, אנשים אלה אתראים במידה רבה גם למינוי השופטים, שאמורים לפקח על דרך התנהגותם. אני מניח, שגם חוקה פורמלית לא היתה מגינה עליון מפני חברי-הכנסת וזאכי הכ"צ, היושבים בוועדת הכספים של הכנסת; אלה, שהמיליונים זורמים להם מבין האי צבעות בכל ימות השנה. חוקה אף לא היתה מונעת, מן הסתם, אותה החלטה שקוממת, ללא ספק, את רוב הציבור: להגי דיל את "יחידת המימון", החלטה שאמורה להזרים כסף רב לקופות המפלגות. אם יח"לט בית-המשפט העליון, בסופו של דבר, שיש בסמכותו לבטל את תוקפה של החל"טה זו, הוא יעשה כן גם ללא חוקה פורמלית. עקרונות אוניוורסליים של מושטר תקין ומסודר יתווחו גם בעניין זה.

חוקה פורמלית גם לא יכולה למנוע בעד חברי-הכנסת מלהשך את ישיבתם במוסד המחוקק למנוף אדיר לשיפור מעמדם הככלי. התיקון בחוק חסינות חברי-הכנסת, וכייתוניהם והובותיהם, האוסר על ח"כ לע"סוק בכל עסק או עיסוק נוסף, אמור להיכ"נס לתוקף רק בעוד כשנת. בינתיים כבר מספרים לציבור, שכמה שרים, שעומדים לאבד את מקומם ליד שולחן הממשלה, מתכוננים לחזור לעיסוקיהם הפרטיים. יית"כן שמישהו לחש על אונסם שבחוק זה, שהתקבל בחופזה בימייה האחרונים של הכנסת ה-11 כתרמיל בחירות קולקטיבי - ובלחץ צריעל-תנאי שיתחן בבית-המשפט העליון נגד שרה-משפטים, שסירב לחתום על כללי אתיקה שהתקינה המועצה האר"צית של לשכת עורכי-הדין, יחולו שינויים מפליגים.

במקום שאין בו אותן מידות שצריכים לאפיין מוסדות שלטון ובחרים במדינת חוק מתקנת, לא יועיל שום מיסמך פורמ"לי. האיזון העדין בין הרשויות השונות המדינה אינו ניתן לכפייה בדרך פלאוכי דתית, זה לא צלח באף מקום. הרוב בבית המחוקקים - בכל מדינה שהיא - הוא רי"בני לשנות גם חוקה פורמלית. פרשת ור"טורנייס התרחשה בארה"ב למרות שיש שם חוקה. הנשיא התפטר, בסופו של דבר, לא משום שבית-המשפט העליון של ארה"ב כפה זאת עליו. הוא פשוט הבין, שמעשיו חרט מאותה מסגרת, המקנה תו"קף מוסרי לשלטונו.

בישראל, לסרבה הצער, חסרים עדיין נציגים במוסדות השלטון, אותן מידות של אימק וריסוק, שרק מבוהן יש תוקף אמיתי לסמכות השלטון שבידיהם.